

Kunst, onderwijs, literatuur en activisme

– John Algeo

Wat is het verband tussen theosofie, kunst, onderwijs, literatuur en activisme? Die vraag werd opgeroepen door het thema van de Adyar Jongerenconventie van 2002: ‘Het uitdrukken van theosofische leringen op het gebied van kunst, onderwijs, literatuur en activisme’. Op het eerste gezicht lijken die vijf punten misschien niets gemeen te hebben. Maar een van de principes van de theosofie is dat niets los staat van iets anders, maar veeleer dat alle dingen onderling verband houden. Dus laten wij eens kijken welke verbanden er bestaan tussen theosofie, kunst, onderwijs, literatuur en activisme.

Dr. John Algeo is internationaal vice-president van de TS en emeritus hoogleraar van de University of Georgia in de VS. Hij is vele malen academisch onderscheiden.

Theosofie is natuurlijk alleen maar de moderne vorm van een aloude en tijdloze wijsheid. Het is een Tijdloos Onderricht dat op allerlei manieren tot uitdrukking gebracht is voor bepaalde culturen, verspreid over de wereld. Elk van de tijdgebonden uitingen van deze tijdloze wijsheid heeft zijn eigen focus en boodschap en wij zouden er goed aan doen aandacht aan al die uitingen te besteden. Dat is ook inderdaad wat de tweede doelstelling van de Theosophical Society (TS) beoogt: het aanmoedigen van de vergelijkende studie van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap – die allemaal deexpressies zijn van de wijsheid.

Maar hoe zit het dan met kunst, onderwijs, literatuur en activisme? Hoe zijn zij verbonden met de wijsheid van theosofie? Misschien is het nuttig om te bekijken wat één van de grote leraren in een traditie die wij niet vaak bestuderen hierover te zeggen had. Soms kan het helpen om naar een vraag te kijken vanuit een nieuw standpunt. Dus laat ons het standpunt innemen

van de tijdloze wijsheid zoals deze 2500 jaar geleden werd uitgedrukt in China door de Meester Kung, die wij Confucius noemen. Hij was bijzonder begaan met de volgende vier zaken: kunst, onderwijs, literatuur en activisme.

Een van de fundamentele boeken in de traditie van Confucius is *Het grote Leren*, één van de Vier Boeken van het confucianisme, dat met voorrang wordt aanbevolen boven de andere. Het is een heel kort boek, dat bestaat uit zeven verzen, waarvan men traditioneel vertelt dat het geschreven of geredigeerd werd door Confucius uit het tweeënveertigste hoofdstuk van het *Boek der Riten (Li Chi)*, met daarbij tien toegevoegde hoofdstukken met commentaar van de filosoof Tsang, zoals genoteerd door zijn discipelen. Het is ook toegeschreven aan Confucius' kleinzoon of aan één van zijn discipelen, maar men denkt nu dat het pas 800 jaar na de dood van Confucius geproduceerd is. Aanvankelijk erkend als deel van de canon van de Vier Boeken in de twaalfde eeuw is het een eenvoudige opsomming van fundamentele confuciaanse waarden, in het licht waarvan alle andere confuciaanse geschriften het best begrepen kunnen worden.

Het Grote Leren gaat voornamelijk over het verband tussen onderwijs en activisme. Het stelt de vraag: 'Wat kunnen wij doen om vrede en orde in de wereld teweeg te brengen?' Dat is een vraag over activisme. Het boek biedt een keten van verbanden die bestaat uit zeven schakels die leiden naar vrede en orde in de wereld. Er staat in dat wij moeten beginnen met het onderzoeken van de dingen, want dit te doen brengt ons tot een reeks gevolgen:

1. Wanneer dingen onderzocht worden, wordt kennis vergroot.

2. Wanneer kennis vergroot wordt, wordt het denken zuiverder.

3. Wanneer het denken zuiverder is, wordt het hart op het rechte spoor gezet.

4. Wanneer harten op het rechte spoor staan, wordt het persoonlijk leven gecultiveerd.

5. Wanneer persoonlijke levens gecultiveerd worden, wordt het gezin gestroomlijnd.

6. Wanneer gezinnen goed functioneren, zal het land in orde zijn.

7. Wanneer de landen in orde zijn, zal de wereld vrede kennen.

De laatste drie schakels in deze keten gaan over gemeenschappen: het gezin, de natie en de wereld. Maar de eerste vijf schakels zijn dingen die individuen binnen zichzelf moeten doen – en ze gaan allemaal over onderwijs. Door aldus uiterlijke sociale orde afhankelijk te maken van innerlijke persoonlijke orde, waren de confucianisten het eens met zowel mevrouw Blavatsky als met Krishnamurti.

In *De Sleutel tot de Theosofie* (p.215) schreef mevrouw Blavatsky 'Streven naar politieke hervorming, voor we een hervorming van de **menselijke natuur tot stand hebben gebracht, is als het gieten van nieuwe wijn in oude zakken...** Een blijvende politieke hervorming kan nooit worden bereikt zolang dezelfde zelfzuchtige mensen als voorheen de teugels in handen hebben.' En Krishnamurti zei, 'U bent de wereld.' Dus om de maatschappij te hervormen en van de wereld een betere plaats te maken moeten wij eerst onszelf hervormen. Wij moeten onszelf opvoeden en wij beginnen onze opleiding, zoals de eerste schakel van 'Het grote leren' zegt, wanneer wij 'dingen onderzoeken'. En dat is ook het derde doeleinde van de Theosophical Society: Het onderzoek-

ken van de onverklaarde wetten van de natuur en van de vermogens die in de mens latent aanwezig zijn.

De uitspraken van de Meester Kung zijn opgeschreven in een ander boekje dat *De analecten* heet. En de allereerste uitspraak in dat boek is de volgende, ‘*Iets leren en dat op het juiste moment in praktijk brengen, is dat geen genoeg?*’ Iets leren is zich ontwikkelen. Maar dat alleen is niet genoeg, wij moeten ook in praktijk brengen wat wij leren, en dat is activisme. Om effectieve activisten te zijn, moeten wij onszelf ontwikkelen waar het de wereld aangaat en onszelf – wij moeten de onverklaarde wetten van de natuur en de vermogens die in onszelf latent aanwezig zijn onderzoeken.

Door de beoefening van kunst en literatuur onderrichten wij onszelf voor het activisme van zelftransformatie en door onszelf te transformeren, transformeren wij de wereld.

De oeroude wijsheid van de theosofie vertelt ons dat opleiding en activisme samengaan. Opleiding zonder het geleerde actief in de praktijk te brengen is pedanterie; activisme zonder een ontwikkelde ratio is gedachteloze agitatie. Maar wanneer zij gecombineerd worden is een ontwikkeld activisme een kracht tot transformatie – van het individu en van de wereld.

Maar hoe zit het met kunst en literatuur? Soms denken wij hierover alsof het bijkomstigheden zijn, als glazuur op de taart van de realiteit of als een manier waarop wij ons vermaken als wij ons brood niet hoeven te verdienen. Maar voor Meester Kung waren

kunst en literatuur geen bijkomstigheden of amusement voor onze vrije tijd. Voor hem waren kunst en literatuur essentieel voor de opleiding die wij nodig hebben om goede en effectieve activisten te worden. Opleiding is niet alleen maar het leren van feiten. Het is het veranderen van onszelf en Meester Kung geloofde dat kunst en literatuur belangrijke en effectieve manieren zijn om de juiste soort verandering in onszelf teweeg te brengen. Zij zijn een middel tot juiste verandering, omdat zij gaan over het vinden van harmonie en het vaststellen van wat juist is.

Er bestaat een verhaal dat dit punt verduidelijkt (*Analecten* 16.13). Meester Kung had veel studenten, waaronder zijn eigen zoon. De andere studenten vroegen zich vaak af wat voor speciale leringen Meester Kung aan zijn zoon gaf. Zij dachten waarschijnlijk dat het nogal belangrijk was en zij wilden die leringen ook. Dus op een dag benaderde een van de andere leerlingen Meester Kung's zoon en zei tegen hem, ‘Omdat jij de zoon van de Meester bent, heb jij zeker een of andere speciale lering ontvangen.’ Maar de zoon antwoordde, ‘Nooit. Nou ja, op een dag stond hij ergens alleen en toen ik hem voorbijliep in de hof vroeg hij mij, “Bestudeer jij het Gedichtenboek?” Het Gedichtenboek of het Liedboek was een van de aloude Chinese klassiekers, die deel uitmaken van de literatuur. De zoon van de Meester vervolgde: ‘Toen ik antwoordde, “Nog niet”, zei hij, “Als je geen Dichtkunst bestudeert, heb je straks niets om over te praten.”’ Meester Kung dacht dat alles wat de moeite van het zeggen waard was in literatuur te vinden is en dat literatuur de verbindende schakel is die een maatschappij bijeen houdt, dus als men niet kan praten over wat lite-

atuur te zeggen heeft, heeft men niets belangrijks om over te praten. Literatuur en vooral dichtkunst verruimen de horizon, dragen ertoe bij ons hart en verstand op het juiste pad te zetten en kan een middel zijn waardoor wij onszelf ontwikkelen – dat wil zeggen, transformeren.

Hetzelfde kan gezegd worden over kunst. Tegenwoordig discussiëren mensen vaak over wat er nu belangrijker is, de natuur of de opvoeding (nature or nurture). Onze natuur is wat we zijn wanneer we in deze wereld incarneren; onze opvoeding is wat ons beïnvloedt tijdens onze incarnatie. Kunst is een vorm van opvoeding, want het doel van kunst, zoals de grote kunstenaars altijd geweten hebben, is diegenen die er aan deelhebben te veranderen, hetzij als scheppers dan wel als kijkers. De aloude Chinezen spraken ook over het contrast tussen deze twee. Een van de uitspraken van Meester Kung zou vrij vertaald als volgt luiden: *‘Wanneer de natuur de kunst overvleugelt, ontstaat er onbehouwenheid; wanneer de kunst de natuur overvleugelt, ontstaat er dilettantisme. Alleen als kunst en natuur naar behoren verbonden zijn wordt men een zachtvaardig persoon.’* (Analecten 6.18)

Een andere uitspraak van Meester Kung (Analecten 12.8) stelt ongeveer hetzelfde in andere bewoordingen: *‘Wat wij van onszelf maken is net zo belangrijk als waar we van gemaakt zijn en waar we van gemaakt zijn is net zo belangrijk als wat we van onszelf maken.’* Waar we van gemaakt zijn is onze na-

tuur, onze *skandha's* (=5 groepen van bijbehorende eigenschappen die de persoonlijkheid vormen, *Ganesh*). Wat we van onszelf maken is de toepassing van kunst op het ruwe materiaal van onze natuur. Ieder van ons is een kunstenaar; het materiaal van onze kunst is ons eigen karakter; en kunst – in de zin van schilderwerk, beeldhouwkunst, dans, bloemschikkunst of iedere andere esthetische activiteit – is een stuk gereedschap waarmee wij het kunstwerk kunnen produceren dat zelftransformatie heet.

Zo lijkt het dat theosofie, kunst, onderwijs, literatuur en activisme bijzonder nauw verbonden zijn in plaats van dat het losse dingen zijn. Zij zijn zelfs in één opzicht hetzelfde. Door de beoefening van kunst en literatuur onderrichten wij onszelf voor het activisme van zelftransformatie en door onszelf te transformeren, transformeren wij de wereld.

Het is bemoedigend te weten dat jonge theosofen over deze dingen nadenken, want in de mate waarin zij erin slagen te onderzoeken hoe ze kunst en literatuur moeten gebruiken om betere activisten te worden in het transformeren van zichzelf, zullen zij bijdragen aan de transformatie van de wereld en de vestiging van vrede. Dat is inderdaad het bereiken van ‘Het Grote Leren’.

Uit: *The Theosophist*, juni 2003
Vertaling: AMI

We kunnen slechts zoveel van de wereld begrijpen
als we in onszelf ontwikkeld en gerealiseerd hebben.

Lama Anagarika Govinda